

**ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบองค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**
**The Causal Relationship Between Intelligent Organization Model and School Quality
under the Office of Primary Education Service Areas In the Northeast**

พิสมัย สิมสีพิมพ์¹
รศ.ดร.พิชญ์ ฉายายนต์²
ผศ.ดร.อุดม จำรัสพันธุ์³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบองค์การอัจฉริยะของโรงเรียนประถมศึกษาและศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบองค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา วิจัยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบองค์การอัจฉริยะในโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน 385 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติในโรงเรียนตามรูปแบบองค์การอัจฉริยะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัย มีความเชื่อมั่น 0.98 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์

ผลการวิจัยพบว่า องค์การอัจฉริยะ มี 5 องค์ประกอบคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดการความรู้ การใช้แนวคิดองค์การแบบมีชีวิต การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และการใช้การกระจายภาวะผู้นำ

ระยะที่ 2 การศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบองค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียน 295 คน เลือกโดยการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ (1) แบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบองค์การอัจฉริยะทั้ง 5 ตามผลการวิจัยระยะที่ 1 (2) แบบบันทึกผลการประเมินคุณภาพโรงเรียนของ สมศ. การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมลิสรเลข

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบองค์การอัจฉริยะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในทางบวกกับคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาและเป็นความสัมพันธ์ในระดับมาก (r_{xy} 0.89) โดยรูปแบบองค์การอัจฉริยะมีอิทธิพลต่อคุณภาพของโรงเรียนร้อยละ 79

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ, องค์การอัจฉริยะ, คุณภาพของโรงเรียน

Abstract

The purposes of this research were to study the factors of intelligent organization model in primary schools and study a causal relationship between intelligent organization model and primary schools quality. The research was divided into 2 phases.

Phases 1 to study the factors of intelligent organization model in primary schools. The sample group used in this study comprised 385 administrator selected by Sample

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

² อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

³ อาจารย์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Random Sampling. The research instrument was the questionnaire, five rating scale index reliability of 0.98. On the practice in schools as a form of intelligent organization. Data were analyzed by using Statistical Package for the Social Sciences

The research results found that intelligent organization has 5 components: information communication and technology, knowledge management, organic organization, learning organization and distributed leadership.

Phase 2 study a causal relationship model, intelligent organization with the quality of education. The sample consisted of 295 school administrators who were selected by simple random sampling. The instrument used in the research are: (1) a questionnaire on the composition of the five intelligent organization according to the results of the Phase 1 data collection by mail (2) the quality of the school's records forms the results of the third round external assessment by Web of schools in the sample group. Data were analyzed using by LISREL

The research results found that: The intelligent organization model has causal relationship positively to the quality of primary school and in a rather high level ($r_{xy}0.89$) by intelligent organization model influencing the school quality of 79 %

Keywords : The causal relationship, Intelligent organization, school quality

บทนำ

บริบทของโลกยุคโลกาภิวัตน์นับวันยิ่งทวีความสลับซับซ้อนและคลุมเครือวุ่นวาย (Chaotic and Complexity) การเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะเกิดขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็วเกินกว่าที่จะมีใครหรือกลไกใดจะสามารถคาดการณ์หรือทำนายล่วงหน้าอย่างถูกต้องแม่นยำได้ ผู้นำองค์กรจำเป็นต้องไวต่อการรับรู้การเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจะต้องเตรียมความพร้อมและสร้างยุทธศาสตร์การบริหารที่มาจากการหลอมรวมมิติสำคัญขององค์การเข้าเป็นเนื้อเดียวกันในลักษณะองค์รวมให้มากที่สุด (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ 2556 : 1) สังคมไทยได้รับผลกระทบจากกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างมากมายองค์กรต่างๆ จึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว สถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรที่มีภารกิจในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนของประเทศจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นดังที่ได้มีการปฏิรูปการศึกษาโดยตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ที่มีความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีมีความสามารถและมีความสุขซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญให้องค์การทางการศึกษาเกิดการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามหลักการของพระราชบัญญัติ องค์กรต่างๆ จึงต้องค้นคว้านวัตกรรมการบริหารจัดการองค์การเพื่อเป็นกุญแจในการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของบุคลากรซึ่งนำไปสู่ขีดความสามารถในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดขององค์การและการแข่งขันในเวทีโลก (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2556 : 1) ในโลกยุค“สังคมแห่งความรู้, ยุคโลกาภิวัตน์ และยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง หน่วยบริการสาธารณะหรือหน่วยราชการจะต้องปรับตัวเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ และเปลี่ยนวิธีทำงานใหม่มิฉะนั้นสังคมไทยจะไม่สามารถแข่งขันได้ในสังคมโลก (วิจารณ์ พานิช 2547 : 1) สถาบันการศึกษาต้องปรับรูปแบบการบริหารจัดการให้บุคลากรในองค์กรมีวิสัยทัศน์เป้าหมายภารกิจร่วมกันมีการเสริมสร้างพลังเพื่อนำไปสู่องค์การแห่งการเรียนรู้และก้าวไปสู่องค์การอัจฉริยะ (Intelligent Organization) ในที่สุด จรัส สุวรรณเวลา (2548 : 1)

องค์การอัจฉริยะเป็นองค์การที่สามารถใช้สติปัญญาของบุคลากรเพื่อรับมือและเผชิญกับภาวะความท้าทายของการแข่งขันระดับโลกและความต้องการของลูกค้าภายใต้ความหลากหลายของข้อมูลทรัพยากร

และส่วนแบ่งทางการตลาดที่ถูกเฉลี่ยไปทั่วโลก สิ่งแวดล้อมผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปทั่วทุกองค์การอย่างรวดเร็วและซับซ้อน ดังนั้น องค์การจึงต้องมีการออกแบบระบบเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จ สร้างความคิดที่เป็นระบบเปิดเผยข้อมูลวิสัยทัศน์พันธกิจให้พนักงานทราบให้เสรีภาพในการคิดการพูดและสร้างกระบวนการพัฒนาพนักงานให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Pinchot and Pinchot 1996 : 61) ถ้าหากบริหารด้วยแนวคิดองค์การอัจฉริยะจะสามารถนำพาองค์การก้าวสู่ความสำเร็จได้ในอนาคต Sydanmaanlakka (2002 : 167)

ที่ผ่านมาคุณภาพการศึกษายังไม่เป็นที่พอใจของสังคม หลักฐานของสภาพตกต่ำอยู่ที่ผลลัพธ์ทางการศึกษาที่ยืนยันโดยผลการทดสอบ PISA (Programme for International Student Assessment) เปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผลการทดสอบเด็กไทยอยู่ในกลุ่มต่ำสุดทุกวิชาในทุก ๆ 3 ปี ที่มีการทดสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการประเมิน PISA2012 สะท้อนว่าประเทศไทยยังต้องยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเร่งด่วนเพื่อให้ก้าวทันนานาชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2557 : 41) และจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของ สมศ. พบว่า เด็กวัยเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาหลักของระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน(O-Net) ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าร้อยละ 50 มีความพยายามที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาแต่หน่วยปฏิบัติก็ยังไม่มีความคล่องตัวในการบริหารงานและการจัดการศึกษาเท่าที่ควร (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ 2556 : 6) การศึกษาไทยอยู่ในสภาพท้าทายคนไทยทั้งประเทศว่าจะช่วยกันฟื้นฟูสภาพที่ตกต่ำของผลลัพธ์ทางการศึกษาของเยาวชนไทย การฟื้นฟูระบบการศึกษาของชาติต้องเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) ที่คนไทยทุกหมู่เหล่าต้องร่วมกันฟื้นฟูเพราะการศึกษาในวันนี้ต้องการกระบวนการทัศน์ใหม่ในการดำเนินการหลักวิชาการด้านการศึกษาสมัยก่อนใช้ไม่ได้อีกต่อไป (วิจารณ์ พานิช 2556 : 3)

จากข้อสังเกตข้างต้นจะเห็นได้ว่าการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนต้องให้ความสำคัญต่อการนำแนวคิด การบริหารสู่องค์การอัจฉริยะ (Intelligence Organization) เนื่องจากเป็นรูปแบบบริหารองค์การที่สามารถเผชิญการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างซับซ้อนทั้งภายนอกและภายในองค์การได้อย่างดีเป็นองค์การแห่งปัญญาที่ให้ความสำคัญกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยถือว่าคนคือหัวใจของการบริหาร สู่องค์การอัจฉริยะซึ่งจะทำให้บุคคลปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ด้วยความเต็มใจทำให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ในการดำเนินกิจกรรมใหม่สามารถถึงศักยภาพด้านสติปัญญาและพลังใจที่เหนือกว่าบุคลากรองค์การอื่นให้เกิดวิสัยทัศน์ร่วมกันและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การและสามารถทำงานเป็นทีมด้วยความชาญฉลาด มีความรวดเร็วในการปฏิบัติงานสามารถแก้ปัญหาภายในทีมงานได้อย่างรวดเร็วและปฏิบัติงานที่มีระบบประเมินให้คุณและโทษอย่างมีคุณธรรมโดยใช้ต้นทุนในการบริหารอย่างคุ้มค่า (Pinchot and Pinchot 1996 : 61 ; Sydanmaanlakka 2002 : 167 ; Albrecht 2003 : 41 ; วิจารณ์ พานิช 2556 : 3 และประพนธ์ ภาสขยิต 2547 : 1)

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าองค์การอัจฉริยะน่าจะเป็นรูปแบบการบริหารที่มีความเหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพแต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏหลักฐานที่ยืนยันถึงองค์ประกอบขององค์การอัจฉริยะรวมถึงความสัมพันธ์ขององค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบองค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีคำถามการวิจัยคือ (1) องค์การอัจฉริยะของโรงเรียนประถมศึกษามีองค์ประกอบอะไรบ้าง (2) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบองค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนเป็นอย่างไร โดยผลของการวิจัยจะได้องค์ความรู้ใหม่ที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของรูปแบบองค์การอัจฉริยะและอิทธิพลขององค์การอัจฉริยะที่มีต่อคุณภาพของโรงเรียนซึ่งจะเป็นคุณประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติการเพื่อยกระดับคุณภาพของโรงเรียนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบองค์การอัจฉริยะของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบองค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

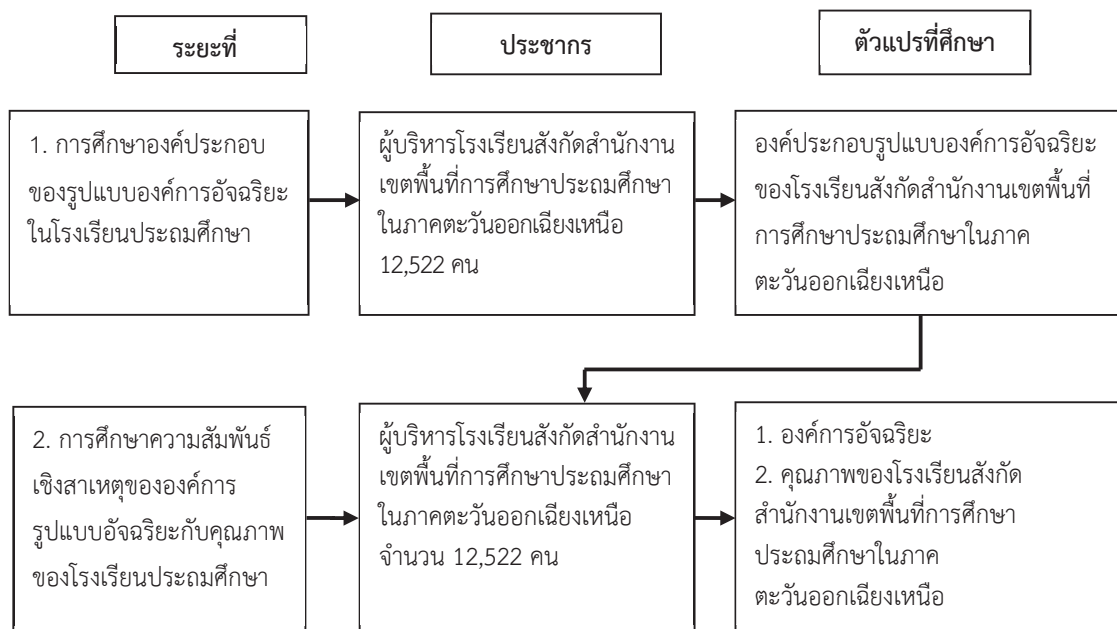
ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 12,522 คน

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรเหตุ คือ องค์ประกอบองค์การอัจฉริยะ 5 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 2) การจัดการความรู้ 3) การใช้แนวคิดองค์การแบบมีชีวิต 4) การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ 5) การใช้การกระจายภาวะผู้นำ และตัวแปรผล คือ ผลของการบริหารโรงเรียนที่ได้จากผลของการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์กรมหาชน) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน: ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในกลุ่มตัวบ่งชี้ 3 ตัวแปร ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน 2) กลุ่มตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์ และ 3) กลุ่มตัวบ่งชี้ มาตรการส่งเสริมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

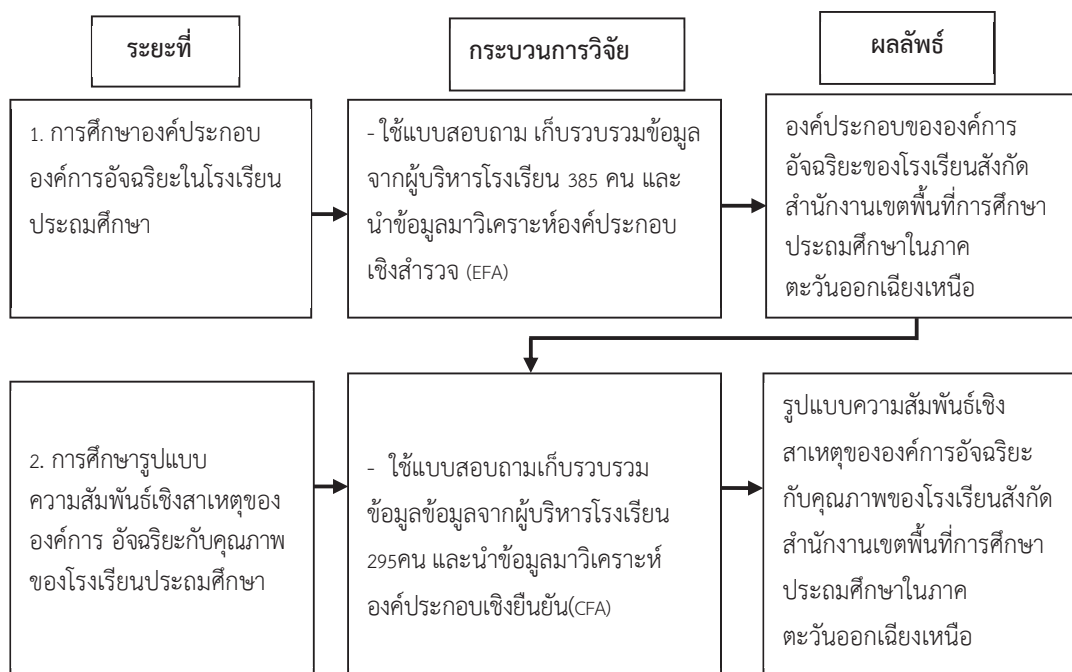
ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 12,522 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะที่ 1 จำนวน 385 คน ระยะที่ 2 จำนวน 295 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ระยะที่ 1 เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามเกี่ยวกับสภาพการปฏิบัติในโรงเรียนตามรูปแบบองค์การอัจฉริยะที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนทฤษฎีและงานวิจัย ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ มี 2 ชุด คือ (1) แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบองค์การอัจฉริยะทั้ง 5 ตามผลการวิจัยระยะที่ 1 (2) แบบบันทึกผลการประเมินคุณภาพโรงเรียนของ สมศ. ที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจากเว็บไซต์

การวิเคราะห์ข้อมูล ระยะที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ (SPSS) ระยะที่ 2 ใช้โปรแกรมลิสเรล (LISREL) สำหรับคำนวณค่าสถิติ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าไคสแควร์ χ^2 ค่าสัดส่วนไคสแควร์ χ^2/df , ค่า GFI, AGFI, ค่า Standardized RMR, RMSEA (4) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใช้ค่าพิสัยของค่า r

ขั้นตอนการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

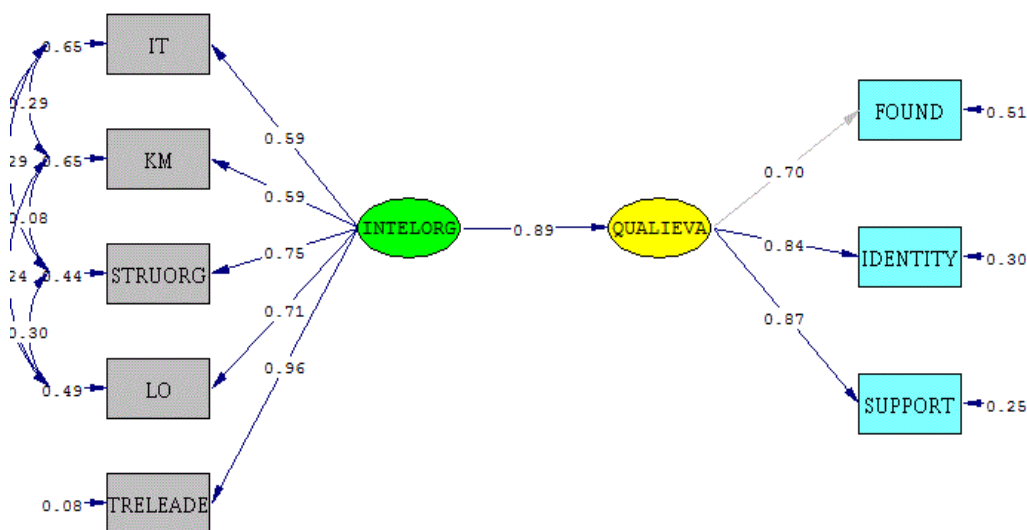
ภาพที่ 2 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. โรงเรียนประถมศึกษามีความเป็นองค์การอัจฉริยะอยู่ในระดับมากและมีองค์ประกอบ 5 ประกอบคือ 1) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีความแปรปรวน = 28.37 มีตัวชี้วัดที่อธิบาย

องค์ประกอบได้ 18 ตัวชี้วัด 2) การจัดการความรู้ มีความแปรปรวน =5.17 มีตัวชี้วัดที่อธิบายองค์ประกอบได้ 11 ตัวชี้วัด 3) การใช้แนวคิดองค์การแบบมีชีวิต มีความแปรปรวน =3.19 มีตัวชี้วัด ที่อธิบายองค์ประกอบได้ 6 ตัวชี้วัด 4) การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้มีความแปรปรวน =2.59 มีตัวชี้วัดที่อธิบายองค์ประกอบได้ 17 ตัวชี้วัด 5) การใช้การกระจายภาวะผู้นำมีความแปรปรวน =2.31 มีตัวชี้วัดที่อธิบายองค์ประกอบได้ 7 ตัวชี้วัด

2. รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรูปแบบโมเดลสุดท้าย ดังนี้

Chi-Square=20.79, df=13, P-value=0.07713, RMSEA=0.045

ภาพที่ 3 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ ขององค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลการวิจัยสรุปได้ว่ารูปแบบองค์การอัจฉริยะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในทางบวกกับคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาและเป็นความสัมพันธ์ในระดับมาก (r_{xy} 0.89) โดยรูปแบบองค์การอัจฉริยะมีอิทธิพลต่อคุณภาพของโรงเรียนร้อยละ 79 ($R^2 = 0.79$) ดังนั้น ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของรูปแบบองค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงเป็นรูปแบบที่มีความเชื่อถือและยอมรับได้

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบองค์การอัจฉริยะในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 5 องค์ประกอบ คือการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดการความรู้ การใช้แนวคิดองค์การแบบมีชีวิต การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ และการใช้การกระจายภาวะผู้นำทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารครูและนักเรียนต่างได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีทำให้ข้อมูลข่าวสารกระจายอย่างรวดเร็วและทั่วถึงส่งผลทุกคนมีความสามารถในการใช้พลังของระบบข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อช่วยให้การติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดวิถีแห่งองค์การอัจฉริยะ ของ วิจารณ์ พานิช (2550 : 3) ที่เสนอกรอบแนวคิดการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรอัจฉริยะ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นตัวช่วยในการจัดการความรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนางาน

ควบคู่ไปกับการดูดซับความรู้สร้างความรู้ใช้ความรู้และยกระดับความรู้ ได้แก่ การจัดการเอกสาร คลังสารสนเทศ เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เทคโนโลยีเพื่อการค้นหา และการสร้างความรู้ และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการคลังความรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Karahroudy (2012 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า การบูรณาการคลาวด์คอมพิวเตอร์ในการดำเนินงานและการบริหารจัดการองค์กรนั้นสามารถส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีทักษะด้านการสื่อสารด้านการทำงานร่วมกันและยังเป็นการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีการยกระดับความรู้จนกลายเป็นองค์กรอัจฉริยะหรือธุรกิจอัจฉริยะได้ในที่สุดและในปัจจุบันองค์กรตระหนักถึงความสำคัญและใช้แนวคิดการจัดการความรู้ในการพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2550 : 10) ที่กล่าวว่าจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 3 ประการไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน บรรลุเป้าหมายการพัฒนาคน และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และเป็นองค์กรอัจฉริยะในที่สุด โดยการเป็นองค์กรอัจฉริยะไม่ใช่องค์กรที่มีความรู้เท่านั้น แต่จะต้องเป็นองค์กรที่สามารถสร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาทดแทนความรู้เก่า และใช้ความรู้ที่สร้างขึ้นใหม่นั้นในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้แก่องค์กร การเป็นองค์กรอัจฉริยะจะต้องพัฒนาขีดความสามารถจะต้องไม่หยุดยั้งแค่ความสามารถในการสร้างและใช้ความรู้จะต้องมีความสามารถในการสร้างความรู้และใช้ความรู้โดยใช้ต้นทุนที่ต่ำที่สุดสามารถ “ดูดซับ” ความรู้ที่ต้องการมาจากทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร สอดคล้องกับแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของสำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2548 : 4) ที่กล่าวว่าจัดการความรู้เป็นการรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารมาพัฒนาให้ เป็นระบบเพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพอันส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการชิงแข่งขันสูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Moriison (2002 : 23) ที่สรุปว่าแนวโน้มลักษณะขององค์กรในอนาคตมีลักษณะเป็นองค์กรแบบมีชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของเปี่ยมพงศ์ นัยบ้านด่าน (2543 : 13-17) ที่กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรในอนาคตที่สามารถสร้างขึ้นมาด้วยความร่วมมือของสมาชิกในองค์กรโดยอาศัย The Five Disciplines เป็นหลักที่สมาชิกในองค์กรจะใช้เพื่อพัฒนาตนเองและพัฒนาองค์กรสู่ความเป็นองค์กรอัจฉริยะที่จะสามารถดำรงอยู่ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Kerka (1995 : Abstract) ที่พบว่าโรงเรียนอัจฉริยะ (The Smart School) เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิด Fullan (2001 : 11) ที่เชื่อว่าผู้นำที่ดีต้องสร้างผู้นำที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับขององค์กรจึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้นำสถานศึกษาที่จะต้องเตรียมผู้นำรุ่นต่อไปไว้รองรับความต้องการของโรงเรียนในอนาคตแนวคิดการกระจายภาวะผู้นำจะเป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่งในกระบวนการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ให้แก่สถานศึกษาและสอดคล้องกับแนวคิด สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2550 : 5) ที่กล่าวว่า “ภาวะผู้นำ แบบกระจายอำนาจ” เป็นกระแสหลักด้านภาวะผู้นำมีคุณค่าเหมาะสมกับยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการพลวัตของภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นเพื่อให้เกิดร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนงานและองค์กร โดยเฉพาะสถานศึกษาที่อยู่ท่ามกลางบริบทอันซับซ้อนของสังคมขณะนี้ให้ไปสู่ความสำเร็จตามเจตจำนงของการปฏิรูปการศึกษาได้รวดเร็วยิ่งขึ้น

2. จากผลการวิจัยที่พบว่ารูปแบบองค์กรอัจฉริยะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในทางบวกกับคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาและเป็นความสัมพันธ์ในระดับมาก (r_{xy} 0.89) โดยรูปแบบองค์กรอัจฉริยะมีอิทธิพลต่อคุณภาพของโรงเรียนร้อยละ 79 ($R^2 = 0.79$) ทั้งนี้เนื่องจากเป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความตรงเชิงเนื้อหาและมีความตรงเชิงโครงสร้างเพราะในกระบวนการวิจัย ได้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญและตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ซึ่งเป็นการวิเคราะห์โมเดลการวัดของตัวแปรแฝงแต่ละตัวก่อนการปรับโมเดลและในแต่ละโมเดลการวัดได้มาจากการสังเคราะห์องค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อย นิยามเชิงปฏิบัติการและตัวบ่งชี้การวัดจากผลการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยเป็นโมเดลการวัดที่มีค่าสถิติผ่านเกณฑ์ที่กำหนดทุกโมเดลสังเกตได้จากมีค่าความเชื่อถือได้ของตัวแปรแฝงค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัดได้

ด้วยองค์ประกอบและค่าสัมประสิทธิ์การทำนายของสมการโครงสร้างทุกโมเดลการวัดมีค่ามากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด หรืออาจเป็นเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับเกี่ยวกับบริบทที่ก่อให้เกิดข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ผู้บริหารครูและนักเรียนในโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทฤษฎี เช่น มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมีการจัดการความรู้ มีการใช้โครงสร้างองค์การแบบมีชีวิตเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และใช้ภาวะผู้นำการกระจายอำนาจในการบริหารซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 และแก้ไขเพิ่มเติม 2553 สอดคล้องกับผลวิจัยของ สรญา เปรี๊ยะวประสิทธิ์ (2557 : บทคัดย่อ) ที่สรุปว่าการก้าวไปสู่องค์กรอัจฉริยะอย่างมั่นคงและเข้มแข็งนั้นจะต้องมีการจัดการองค์ความรู้ที่ดีคือต้องมีการบ่งชี้ความรู้ นอกจากการจัดการองค์ความรู้ในองค์กรแล้วการเปลี่ยนแปลงไปสู่องค์กรอัจฉริยะจะอยู่ในรูปแบบของการจัดการความรู้ในสถานศึกษาซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ที่ช่วยให้การปรับเปลี่ยนที่ทำได้ก่อให้เกิดความเข้มแข็งเพื่อให้เกิดระบบฐานความรู้ขององค์กรโดยใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนไปสู่องค์กรอัจฉริยะ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบของรูปแบบองค์การอัจฉริยะในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 5 องค์ประกอบ คือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การจัดการความรู้ การใช้แนวคิดองค์การแบบมีชีวิต การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และการใช้การกระจายภาวะผู้นำ โดยองค์ประกอบด้านการใช้การกระจายภาวะผู้นำมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุด ดังนั้นหากผู้นำต้องการพัฒนาองค์การสู่องค์กรอัจฉริยะต้องนำแนวคิดการกระจายภาวะผู้นำไปใช้ในการบริหารงาน และจากที่ค้นพบว่าความเป็นองค์การอัจฉริยะของโรงเรียนด้านการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ มี 2 ตัวบ่งชี้ที่อยู่ในระดับปานกลางคือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีในการแสวงหาความรู้และผู้บริหารจัดสภาพบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันแบบกัลยาณมิตรดังนั้นการที่จะพัฒนาโรงเรียนไปสู่องค์กรอัจฉริยะนั้นผู้บริหารโรงเรียน จึงควรต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาตนเองใน 2 ตัวบ่งชี้ให้มากขึ้น

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่ารูปแบบองค์การอัจฉริยะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในทางบวกกับคุณภาพของโรงเรียนประถมศึกษาและเป็นความสัมพันธ์ในระดับมากโดยรูปแบบองค์การอัจฉริยะมีอิทธิพลต่อคุณภาพของโรงเรียนร้อยละ 79 นั้น ผู้บริหารและครูจึงควรที่จะนำคุณลักษณะขององค์การอัจฉริยะเป็นแนวทางในการปรับเปลี่ยนการบริหารโรงเรียนซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนมีขีดสมรรถนะสูงเป็นพิเศษในการปรับตัวให้สามารถรับมือกับสภาวะการณความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วรุนแรงและสลับซับซ้อนภายใต้อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์นี้ได้และจากที่ค้นพบว่า องค์ประกอบคุณภาพของโรงเรียนในกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงสุดนั้น หากผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพด้านมาตรการส่งเสริมซึ่งมีตัวชี้วัด 2 ตัว คือ 1) ผลการดำเนินงานโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา 2) การส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐานรักษามาตรฐานและพัฒนาสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยยืนยันว่ารูปแบบองค์การอัจฉริยะมีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุกับคุณภาพของโรงเรียน ดังนั้น ในการวิจัยในครั้งต่อไปสามารถดำเนินการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยใช้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์การอัจฉริยะกับคุณภาพของโรงเรียนนี้ไปโมเดลตั้งต้นหรือดำเนินการวิจัย โครงสร้างสมการเชิงเส้น (SEM) เพื่อศึกษาตัวแปรองค์การอัจฉริยะตัวอื่นๆหรือดำเนินการวิจัยคุณภาพโดยนำการบริหารรูปแบบองค์การอัจฉริยะไปเป็นนวัตกรรมในการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน หรืออาจศึกษาแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุขององค์การอัจฉริยะกับประสิทธิผลของโรงเรียนในสังกัดอื่น ๆ เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะในบริบทของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความเมตตาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร.พิชญ์ ฉายายนต์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุดม จำรัสพันธุ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สืบชาติ อันทะไชย ที่ชี้แนะแนวทาง แก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ ที่จุดประกายแนวคิดองค์การอัจฉริยะและกรุณา รับเป็นประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณท่านผู้อำนวยการโรงเรียนที่ให้ข้อมูลการวิจัย ขอขอบคุณท่าน ดร.สัมฤทธิ์ กางเพ็ง คุณทรงวุฒิ ตรังวัฒนา ที่ให้ความอนุเคราะห์ในการจัดทำข้อมูล คุณค่า ทั้งมวลที่เกิดจากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดามารดาและบูรพาจารย์ที่ให้ชีวิต สติปัญญาและคุณธรรมอันเป็นเครื่องขึ้นนำความสำเร็จและเสริมสร้างสิ่งที่ตั้งถามแก่ผู้วิจัย

เอกสารอ้างอิง

- ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, สำนักงาน. **คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้ : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ : สำนักงาน ก.พ.ร. และสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548.
- จรัส สุวรรณเวลา. **องค์กรอัจฉริยะ ความจำเป็นในการพัฒนา**. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการเรื่อง **ก้าวสู่องค์กรอัจฉริยะสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย 18 พฤศจิกายน 2548**, กรุงเทพฯ.
- ประพนธ์ ผาสุยดี. **Intelligent Organization องค์กรอัจฉริยะคืออะไร**. (ออนไลน์) 6 มิถุนายน 2551 (อ้างเมื่อ 2 มกราคม 2556). จาก: <http://gogoknow.or/blog/beyoe>.
- ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ. 2555-2559**. กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2556.
- เปี่ยมพงศ์ นัยบ้านด่าน. “องค์กรแห่งการเรียนรู้,” **วารสารการศึกษาพยาบาล**. 10, 3 (ธันวาคม 2542-มีนาคม 2543): 13-17.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. **สภาวิชาการการศึกษาไทยในเวทีโลก ปี 2557**. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟฟิค, 2557.
- วิจารณ์ พานิช. “วิถีแห่งองค์กรอัจฉริยะ,” **จุลสารอุตสาหกรรมสัมพันธ์**. 73 (มีนาคม 2550) : 2-3.
- _____. **การจัดการความรู้กับการบริหารราชการแนวใหม่**. เอกสารประกอบการบรรยายพิเศษการประชุมกรรมการจังหวัดนครศรีธรรมราช ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 29 มกราคม.2547, นครศรีธรรมราช.
- _____. **การเป็นองค์กรเคอร์ดิค. (The CHAORDIC Organization)**. (ออนไลน์) 23 มีนาคม 2550 (อ้างเมื่อ 12 เมษายน 2556). จาก : [http:// suthep.ricr.ac.th. Management # 69](http://suthep.ricr.ac.th. Management # 69).
- สรญา เปริ้วประสิทธิ์. **ยุบวิวัฒนาการการบริหารองค์กรอัจฉริยะในสถาบันการอาชีวศึกษา**. **วารสารการอาชีวและเทคนิคศึกษา**. 4, 7 (มกราคม-มิถุนายน 2557) : 33-47
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. **Leadership # 33: มาจุดประกายความคิดเรื่อง “การกระจายภาวะผู้นำ (Distributed Leadership)” กันเถอะ**. (ออนไลน์) 23 มีนาคม 2550 (อ้างเมื่อ 3 ตุลาคม 2556). จาก : <http://suthep.ricr.ac.th. 2550>.
- _____. **Leadership # 23: บทบาทของผู้นำ (Leader Roles) ต่อยุทธศาสตร์ การบริหารในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง**. (ออนไลน์) 23 มีนาคม 2550 (อ้างเมื่อ 3 ตุลาคม 2556). จาก : <http://suthep.ricr.ac.th, 2556>.

- Albrecht, K. **The Power of Minds at Work: Organizational Intelligence in Action**. New York: Amazon. 2003.
- Fullan, M. **Leading in a Culture of Change**. San Francisco: Jossey-Bass, 2001.
- Karahroudy, A. A. "Security Analysis and Framework of Cloud Computing with Parity-Based Partially Distributed File System." **Doctoral Dissertation**. (serial online). July 2011. (cite 8 May2015). Available from: ProQuest Dissertation & Theses databases. 2012.
- Kerka, S. **The Learning Organization: Myths and Realities**' Eric Clearinghouse. (Online) 1995. (cite 8 May2015). Available from: [http://www.cete.org/acve/docgen.asp?tbl=archive & ID=A028](http://www.cete.org/acve/docgen.asp?tbl=archive&ID=A028)
- Morrison, K. **School Leadership and Complexity Theory**. London: Routledge Falmer. 2002.
- Pinchot, G. and E. Pinchot. **The Intelligent Organization**. New York : Berrett-Koehler, 1996.
- Sydanmaanlakka, P. **An Intelligent Organization: Integrating Performance, Competence and Knowledge Management**. Oxford: Capstone. 2002.